

A TENGERI UBORKA MÉRGE

(Wells Tower: *Elpusztítva, felperzselve*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2010)

Wells Tower, ez az amerikai (nem is annyira) fiatalember tavaly megjelentette első novelláskötetét New Yorkban, bezsebelt egy szekérderéknyi díjat, könyve pedig szétspriccelt a világban, instant hírnevet szerezve neki. Az *Elpusztítva, felperzselve* fülszövegében azt olvassuk, hogy a debütáló kötet egy nagyszabású életmű ígérését hordozza magában, mi azonban hozzátehetjük, ha Wells egy sort sem ír le többé, akkor is megtette már a magáét. A kilenc novellából álló kötet elsőrangú próza, egyenes folyománya a 20. századi amerikai irodalomnak, úgy nagyszerű, hogy közben magától értetődőnek tűnik ez a nagyszerűség.

Egy interjúban Tower lakonikus tömörséggel válaszol a riporter cikornyásan feltett kérdésére: „Az emberi lények hajlamosak a képmutatásra. Az emberek rosszul viselkednek.”

Lehetne tételmondat is a kötethez. Igen, az emberek rosszul viselkednek, hibát hibára halmoznak, elhagyják családjukat, gyötrik egymást, rosszul választanak, elborul az agyuk, kihasználják egymást, de valahogy ez mégsem olyan drámai, mint várnánk. Tower novellái éppen azért robbannak szét a feszültségtől, mert minden jó érzésű emberben felindulást keltenek történetei, de ő mégis úgy adja elő őket, mintha a világ leghétköznapibb dolgairól mesélne. És talán éppen emiatt ilyen nyugtalanítóak ezek a történetek: talán tényleg ennyire hétköznapiak. Hiszen ebben a percben is százával kísérelnek meg tróger alakok tizenöt éves kislányokat elcsábítani (

Vad Amerika

), ha belegondolunk, biztosan nem elszigetelt eset, hogy szép csendben felnőtt férfiak molesztálnak hétéves kisgyerekeket, és természetesen megússzák (

A vurstliban

), és egész biztosan mindenkinek elfogy egyszer a türelme, amelyet az élet alaposan próbára tett, és őrjöngve tör ki belőle a frusztráció (

Lefelé a völgyön át

). Wells Tower könyvében az élet néha rettenetes, néha csupán elviselhetetlenül kényelmetlen. Szereplői aszinkroniában vannak a világgal, és nem tudjuk megmondani, hogy velük van-e a baj, vagy a világ nem működik úgy, ahogy kellene. A hétköznapi hitványságokat gyakran az

fokozza életkudarccá, hogy a dolgok egész egyszerűen máshogy működnek, mint ahogy elváránk. Az emberek közötti kapcsolatokat mérgezi valami, alattomosan és dögletesen, ahogy az akváriumban elhelyezett tengeri uborka mérgével kipusztítja a nagy gonddal és féltéssel kialakított, ideális vízi világot (

A barna part

). Néha az az érzésünk, mindent meg lehetne javítani egy kis gyöngédséggel, egy kis szeretettel, elfogadással, de amennyire ki vannak éhezve erre hőseink, annyira képtelenek maguk is adni.

Valahogy az egész észak-amerikai fehér kultúra bukását, a hagyományos amerikai értékek ürességének és részvétlenségének lelepleződését látjuk az életerős, macsó, agresszív apafigurák bukásában. Ilyen figura *A barna part* Randall bácsikája, *A menedékhely* Matthew-ja, a

Fontos energiák irányítói

szellemi leépüléstől széteső, vagy

A leopárd

zsarnok apája és a címadó novella vérszomjas viking harcosa, Dzsarf is. Vadak, hatalmaskodók, cezarománok, erősek és otrombák. Érzelmileg visszamaradottak, antiszociálisak, kiábrándítók, gyötrők, szűklátókörűek és ostobák. Ami közös bennük, hogy mindannyian megbuktak a maguk módján, túl vannak hatalmuk zenitjén, környezetüket elidegenítették és valahol mélyen kétségbeesettek. A nők alig kapnak szerepet e novellákban. Szinte sosem igazán kíváncsiak, csak éppen annyira, hogy el tudjuk képzelni, valamelyik lerobbant szereplő megkívánhatja őket, ezáltal egy újabb árnyalattal, a szexuális bizsergéssel fokozódik a feszültség. Roncsok ezek a nők, a férfiak rontották el őket, a férfiak bűneinek hús-vér bizonyítékai. De az igazi főszereplők, és egyben az igazi áldozatok a fiúk, ezek a salingeri alakok, akik zavarodottan igyekeznek lelki-szellemi integritásukat összekalapálni a semmiből, megpróbálnak saját, a férfiak világától legyengült lábaikra állni, és boldogulni valahogy ebben a fogódzó nélküli összevisszaságban, amit életnek nevezünk. Még őrzik gyermeki lelküket, ez teszi őket valamelyest kedvelhetővé, vagy legalábbis emberibbé a környezetüknél, de éppen emiatt kiszolgáltatottak, és végső soron bukás vár rájuk is.

Tower stílusa – első kötetes létére, de abszolút értékben is – igen kiforrott. Szuggesztív erejét nem a nyelvből meríti, hanem a gondosan kiporciózott mondatok szikárságából, eredeti, de sosem túlzottan eredetieskedő képeiből, a tudattalant is megmozgató, a novellát valahogy mégis, rejtélyes módon összekovácsoló metaforáiból, mesterien realisztikus párbeszédeiből (amelyeket a fordító, M. Nagy Miklós szerencsére nem rontott el álszemérmes mismásolással, sőt, az egész kötetre nézve csak jót mondhatunk munkájáról), lefegyverző megfigyeléseiből, és különösen az érzéki észlelés tudatos használatából, amely valódi élettel tölti meg a szövegeket. Az erények között kell még megemlíteni az egész amerikai irodalom egyik legnagyobb eredményét: a kézenfekvőséget. Tower úgy beszél, olyan magától értetődő módon, erőlködés nélkül és lényegbe vágón, közömbös hangon, mégis erővel, hogy nem tudjuk kivonni magunkat hatása alól, ez alól a spontaneitás álcájába bújtatott intellektualizmus alól. Az a tény pedig,

hogy az Európa Könyvkiadó (az örömteli módon újjáélesztett Modern Könyvtár sorozatban), egy évvel az amerikai megjelenés után felfedezte magának Towert, jó ízléssel meglátta benne a fantáziát, és vette a bátorságot, hogy kiadjon egy első kötetes, Magyarországon eddig nem ismert amerikai szerzőt, könyvszakmai csúcsteljesítmény.